

בנק ישראל
מחלקת המטבע

סקירה שנתית 2003

ירושלים, אב התשס"ד - אוגוסט 2004

זכויות היוצרים בפרסום זה שמורות לבנק ישראל.
הרוצה לצטט רשאי לעשות כן בתנאי שיציין את המקור.

מס' קטלוגי 6/3030104006

<http://www.bankisrael.gov.il>

סדר: יחידת ההוצאה לאור, בנק ישראל

הדפסה: דפוס איילון

בנק ישראל

מחלקת המטבע

בנק ישראל הוא הגוף היחידי המוסמך על פי החוק להנפיק שטרות ומעות למחזור, שהם הילך חוקי, וכן מטבעות זיכרון.

שטרות למחזור מיוצרים מנייר כותנה; מעות למחזור מיוצרים מתערובות של מתכות, כמקובל בעולם. מטבעות הזיכרון מיוצרים ממתכות אצילות ויקרות, כגון כסף וזהב, ומשמשים בעיקר למתנות, למזכרות ולמטרות אספנות.

תהליך האישור של הנפקת השטרות והמטבעות (למחזור וזיכרון) הוא ארוך ומורכב: תחילתו בוועדה לתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות זיכרון, שהיא ועדה ציבורית הממונה בידי הנגיד ומייעצת לו בכל הקשור לבחירת הנושא למטבע, המוטיבים והעיצוב. המשכו באישור הנגיד, בהתייעצות עם המועצה המייעצת ובאישור שר האוצר. (לגבי מטבע זיכרון הנגיד מתייעץ גם עם הממשלה). התהליך מסתיים בפרסום ברשומות (אכרזה והודעה).

השטרות והמטבעות למחזור מאוחסנים בכספות הבנק עד להזרמתם למחזור, ואילו מטבעות הזיכרון מועברים אל החברה הממשלתית למדליות ולמטבעות בע"מ, המופקדת על פי החוק על שיווקם. לאחרונה נתקבלה החלטת ממשלה בדבר הפרטת החברה.

הבנק אחראי לאספקה סדירה של מזומנים בהתאם לצורכי הציבור, וכן לשמירת איכותם הגבוהה של השטרות והמטבעות שבמחזור.

ערך מחזור המטבע (המזומן שבידי הציבור ובקופות הבנקים) הסתכם בסוף שנת 2003 ב-19.1 מיליארד ש"ח. המחזור הממוצע גדל במהלך שנת 2003 בכ-4.4%, שיעור נמוך ביחס לשנה הקודמת, שבמהלכה גדל המחזור הממוצע ב-15.2%. במונחים ריאליים היה שיעור הגידול הממוצע בשנת 2003 3.3%, לעומת 9% ב-2002.

השטרות בעריכים 50 ש"ח ו-100 ש"ח היו גם בשנה הנסקרת עיקר חלקו של המחזור, 74%, בדומה לחלקם בשנת 2002. חלקו של השטר 200 ש"ח במחזור המשיך לעלות - מ-15% ממחזור השטרות בסוף 2002 ל-16% בסוף 2003. לעומת זאת הולך ויורד זה כמה שנים חלקו של השטר 20 ש"ח, וזו השנה השנייה שהוא מהווה 11% בלבד ממחזור השטרות. להרכב השטרות במכשירי הבנק האוטומטיים השפעה על הרכב העריכים של מחזור השטרות: משקל השטרות בעריך 20 ש"ח הולך ויורד, בעקבות הוצאתם מרוב המכשירים, משיקולים של עלות התפעול; יורד גם משקל השטר של 50 ש"ח, וזאת מאז הוכנס למכשירים השטר של 100 ש"ח.

נושא הארכת חיי השטר נבחן בבנק ישראל. ביולי 2003 החל בנק ישראל להנפיק את השטרות של 20 ש"ח מנייר איכותי מסוג "מרתון", הדומה בהרכבו לנייר שעליו מודפסים הדולרים של ארה"ב, חידוש האמור להאריך את חיי השטרות. במהלך שנת 2003 הנפיק בנק ישראל כ-35.8 מיליוני מעות, מהן כ-23 מיליונים של 10 אג'.
ערכן של המעות במחזור המטבע הסתכם בסוף שנת 2003 ב-890 מיליוני ש"ח, כ-5% מערכו הכולל של המחזור. (החלק האפקטיבי נמוך אף יותר, בגלל אובדנים). משקל המעות במחזור לפי עריכים יציב לאורך זמן. המעות בעריך 10 אג' היוו בסוף 2003 כ-51% ממספר המעות במחזור, משום שבמעה זו מרבית להשתמש בתחבורה הציבורית העירונית.

מחלקת המטבע החלה במהלך של הנפקת מעה חדשה למחזור בעריך של 2 ש"ח. מטרת מהלך זה היא לחסוך בהוצאות על הנפקת מטבעות למחזור ולייעל את ביצוע התשלומים-במזומן של הציבור ושל המשתמשים הגדולים. הוספת מעה של 2 ש"ח תקטין את מספר המטבעות המעורבים בביצוע עסקה, וכך תביא לירידת הביקוש למעות. בסקר שהזמין בנק ישראל נמצא כי יש צורך ונכונות לאמץ מעה בעריך זה, הן בציבור הרחב והן אצל בעלי תפקידים העושים שימוש רב במטבעות.

הונפקו גם שלושה מטבעות זיכרון וסט אחד של מטבעות מיוחדים:

- מטבע יום העצמאות, התשס"ג 2003 – "ישראל ותכנית החלל". לאחר שהוחל בתהליך ההנפקה אירע אסון החללית "קולומביה". על כן הוסף למטבע המשפט "לזכר אילן רמון ועמיתיו בקולומביה".
- מטבע בסדרה "תמונות מן התנ"ך", התשס"ג 2003 – "יעקב ורחל".
- מטבע בסדרה "אמני ישראל", התשס"ד 2004 – "אדריכלות ועיצוב". זה מטבע הזיכרון הראשון שבאחת ממהדורותיו משולבת הטבעה בצבע.
- סט מטבעות חנוכה, התשס"ד (2003).

לבנק ישראל אוסף נומיסמטי, שחלקו מוצג בתערוכה "כסף עובר לסוחר" בסניף הבנק בירושלים. בתערוכה מוצגים שטרות ומעות של מדינת ישראל וארץ ישראל המנדטורית, וכן מטבעות שהוטבעו בעת העתיקה - מן התקופה הפרסית ועד לתקופה העותמנית.

התערוכה פתוחה לקהל בימים א', ג', וה' בשעות 08:30-13:00. ניתן לקבל הדרכה בתיאום מראש.

סניפי בנק ישראל פתוחים לקהל:

סניף תל אביב בימים א'-ה' 08:00-13:30

סניף ירושלים בימים ב', ד' 08:30-13:00

על פי החלטת בנק ישראל, סניף תל אביב ייסגר לקראת סוף שנת 2004, והשירותים לקהל יינתנו בסניף ירושלים, במקום מושבו של בנק ישראל על פי חוק.

מרדכי פיין

הממונה על מחלקת המטבע

ירושלים

אב התשס"ד - אוגוסט 2004

בנק ישראל והוועדה לתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות זיכרון
אבלים על פטירתו של מר יצחק שנער-שמילוביץ (שמילו) ז"ל,
שכיהן כממונה על מחלקת המטבע בשנים 2001 עד 2003 ונפטר
בטרם עת.

תוכן העניינים

א. מחזור המטבע

1. השינויים במחזור המטבע 9
- תיבה 1: ביקוש לכסף 10
2. השינויים במחזור השטרות 12
3. השינויים במחזור המעות 15
4. צריכת השטרות 16
5. ההפקדות והמשיכות 17
- תיבה 2: הנפקת מעה חדשה - 2 ש"ח 21
- תיבה 3: אורך חיי השטרות 22
- תיבה 4: השימוש באמצעי התשלום השונים 23
- תיבה 5: זיוף כסף 26

ב. הנפקת שטרות ומטבעות למחזור

1. שטרות למחזור 27
2. מטבעות למחזור 27

ג. הנפקת מטבעות זיכרון ומטבעות מיוחדים

1. מטבעות זיכרון 28
2. מטבעות מיוחדים 33

ד. הוועדה לתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות זיכרון

1. הרכב הוועדה 34
2. פעילות הוועדה בשנת 2003 34

ה. האוסף הנומיסמטי ותערוכת "כסף עובר לסוחר"

1. לוחות סטטיסטיים 39

א. מחזור המטבע

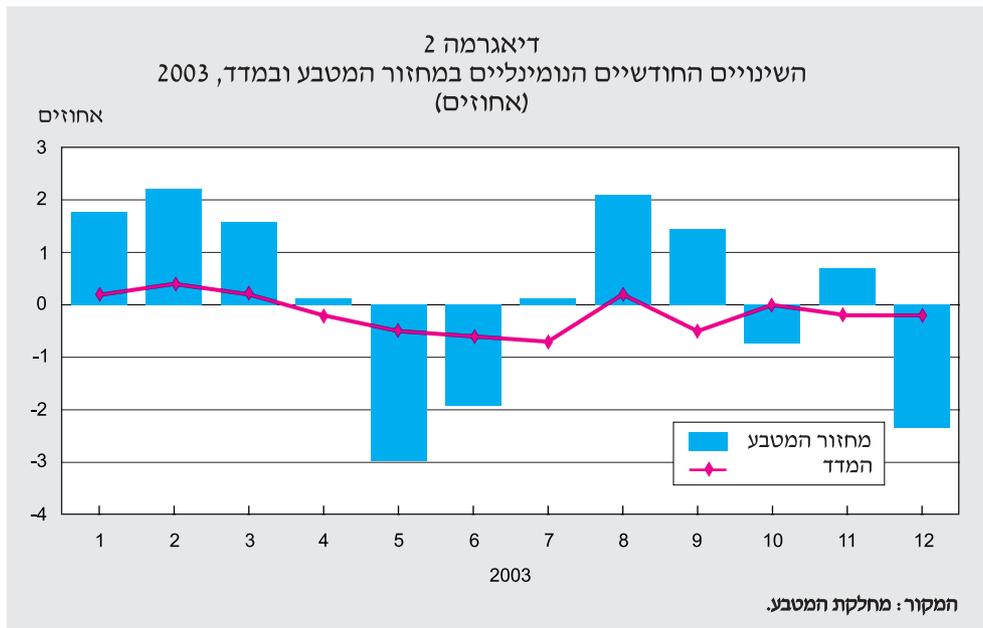
1. השינויים במחזור המטבע

מחזור המטבע מוגדר כמזומן שבידי הציבור ובקופות הבנקים בש"ח, במחירים שוטפים. מחזור המטבע מורכב ממחזור השטרות ומחזור המעות. בסוף השנה הסתכם מחזור המטבע ב-19.1 מיליארדי ש"ח. הממוצע השנתי של מחזור המטבע עמד השנה על 18.9 מיליארדי ש"ח, לעומת ממוצע שנתי של 18.1 מיליארדים אשתקד, גידול נומינלי של 4.4%. במונחים ריאליים עלה המחזור הממוצע ב-3.3%; זהו גידול נמוך ביחס לשנה הקודמת, שבה עמד הגידול הנומינלי על 15.1% והגידול הריאלי עמד על 9.0%.

בשנת 2003 נמשכה מגמת הירידה בשיעור הגידול הריאלי של המחזור.

התפתחות מחזור המטבע על פני השנה: הרביע הראשון התאפיין בעלייה הגבוהה ביותר במהלך השנה, לאחר העלייה היה תיקון, והמחזור ירד. בחודשי הקיץ והחגים שב המחזור וגדל, ובסוף השנה הוא ירד שוב.

לוח 1: השינויים הנומינליים במחזור המטבע ובמשתנים כלכליים במשק,
1990 עד 2003 (אחוזים)

ממד המחירים - לצרכן - ממוצע שנתי	העלייה לעומת השנה הקודמת				
	האוכלוסייה	התוצר המקומי הנומינלי	המחזור הנומינלי		השנה
			ממוצע שנתי	סופי שנים	
17.2	3.1	24.0	22.0	23.6	1990
19.0	6.2	28.1	26.4	15.4	1991
11.9	3.5	20.5	17.1	26.7	1992
10.9	2.7	15.6	19.9	17.9	1993
12.3	2.6	21.4	18.6	14.2	1994
10.0	2.7	17.7	17.6	22.7	1995
11.3	2.5	15.8	20.4	16.5	1996
9.0	2.5	12.6	13.6	12.5	1997
5.4	2.4	9.9	13.1	15.1	1998
5.2	2.6	9.3	13.0	8.8	1999
1.1	2.7	8.4	7.4	12.9	2000
1.1	2.3	1.4	16.6	15.0	2001
5.6	1.9	3.3	15.1	6.8	2002
0.7	1.8	0.6	4.4	6.3	2003

1) הנתונים מתייחסים לחודשים ינואר עד נובמבר, עקב "באג 2000".
המקור: מחלקת המטבע, למעט האוכלוסייה - הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

תיבה 1: הביקוש לכסף

בסיס הכסף מוגדר כמוזמנים שבידי הציבור ופיקדונות הבנקים בבנק ישראל. המוזמנים שבידי הציבור מהווים כמחצית מבסיס הכסף.

כמות הכסף נקבעת על ידי הביקוש. הביקוש לכסף נקבע על ידי גורמים שונים, שלחלקם השפעה חיובית על הביקוש, ולחלקם השפעה שלילית. להלן נצביע על גורמים אלו.

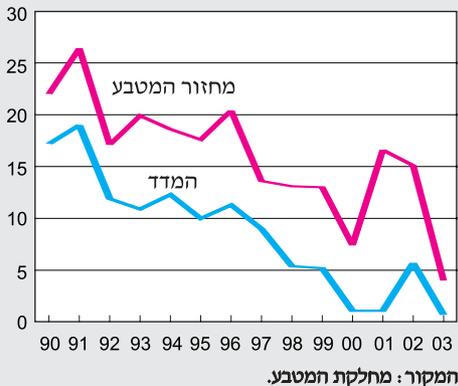
הביקוש לכסף נקבע ברובו על ידי הצורך בו לביצוע עסקאות. היקף העסקאות במוזמן, שהן חלק מהצריכה הפרטית, מתבטא במחזור המטבע. היחס בין המחזור לבין הצריכה הפרטית בישראל יציב לאורך זמן, וכך גם במדינות גוש האירו, כפי שמראה הלוח.

לוח 1: היחס בין המחזור לצריכה הפרטית,
1999 עד 2001 (באחוזים)¹

המדינה	1999	2000	2001
בלגיה	8.6	8.5	7.4
גרמניה	10.8	10.6	8.8
יוון	8.3	8.1	7.7
ספרד	15.2	14.8	13.1
צרפת	5.6	5.7	4.8
אירלנד	9.2	8.8	7.6
איטליה	8.9	9.1	8.8
לוקסמבורג	6.9	5.9	4.4
הולנד	8.8	8.2	6.5
אוסטריה	9.4	9.7	8.9
פורטוגל	6.7	7.0	6.6
פינלנד	4.1	4.0	3.9
ישראל	6.5	5.6	6.2

* בשנים 2002 ו-2003 עמד יחס זה על כ-6.5 אחוזים.

דיאגרמה 1
השינויים הנומינליים בממוצעים השנתיים
במחזור המטבע ובאינפלציה,
1990 עד 2003
(אחוזים)

גורם נוסף, אקסוגני, המשפיע על הביקוש לכסף הוא השינוי בגודל האוכלוסייה: גידול האוכלוסייה מביא לגידול של המחזור.

שיעור האינפלציה תורם אף הוא להסבר גובהם של הביקושים: עלייה של מדד המחירים לצרכן מגדילה את הביקוש למזומן בכל העריכים. אינפלציה גבוהה מביאה גם להנפקת שטרות בעלי ערך נקוב גבוה יותר, שכן גידול כמות הכסף גורם לירידת ערכו. כך בשנות השמונים, שבהן האינפלציה הייתה גבוהה מאוד, הביקוש לכסף עלה, והונפקו שטרות בעריכים גבוהים.

1 מתוך המאמר: The Demand for currency in the euro area and the impact of the euro cash changeover, ECB, January 2003

הגורם העיקרי הפועל לירידת הביקוש למזומנים הוא שימוש באמצעי תשלום חלופיים - כרטיסי אשראי, המחאות וחיובים על פי הרשאה (ראו תיבה 3).

גם העלות האלטרנטיבית של הכסף משפיעה על הביקוש לו: כך, למשל, העלות הריבית קצרות המועד על פיקדונות תקטין את הביקוש למזומן, וכן אגירת המזומנים. המצב הביטחוני משפיע אף הוא על הביקוש למזומנים ועל אגירתם.

גורם נוסף העשוי להשפיע על הביקוש לכסף הוא הביקוש לו בחו"ל, כך, לדוגמה הביקוש הגבוה לדולר של ארה"ב נובע במידה רבה מן השימוש הנרחב בו ברחבי העולם. (להערכת ה-Federal Reserve מחצית עד שני שלישים משווי המחזור של הדולר מוחזקים בידי גורמים מחוץ לארה"ב²). גורם זה כמובן רלוונטי פחות למטבע הישראלי.

Currency and Coin Services, Federal Reserve ,22.03.04 מתוך מאמר 2

2. השינויים במחזור השטרות

ערך מחזור השטרות מהווה 95% מכלל מחזור המטבע. מחזור השטרות הסתכם בסוף שנת 2003 ב-18.2 מיליארדי ש"ח, לעומת 17.1 מיליארדים אשתקד - גידול של 6.3%, בדומה לשיעור הגידול בשנה הקודמת (7.1%).

מספר השטרות במחזור הסתכם בסוף השנה ב-189 מיליונים, לעומת 181 מיליונים אשתקד, גידול של 4.4%, בדומה לגידול בשנה הקודמת (4.2%).

שיעורי הגידול של ערך השטרות ומספרם בשנתיים האחרונות נמוכים מאלה של 2001 - 10.2% ו-15.2%, בהתאמה - שנבעו מהחלפת הסדרה בסוף 1999.

לוח 2: ערך מחזור השטרות, לפי ערכים, 2000 עד 2003 (סופי שנים)

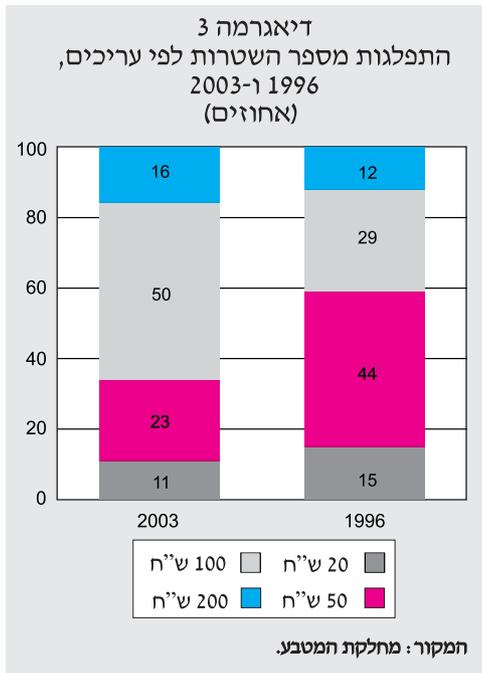
ההתפלגות (אחוזים)				ערך המחזור (מיליוני ש"ח)				העריך
2003	2002	2001	2000	2003	2002	2001	2000	
2	2	3	3	404	415	424	424	20 ש"ח
12	12	13	15	2,145	2,054	2,135	2,079	50 ש"ח
53	54	54	55	9,620	9,176	8,621	7,599	100 ש"ח
33	32	30	27	6,040	5,484	4,820	3,778	200 ש"ח
100	100	100	100	18,209	17,129	16,000	13,880	סך הכול

המקור: מחלקת המטבע.

לוח 3: מספר השטרות במחזור, לפי עריכים, 2000 עד 2003
(סופי שנים)

התפלגות (אחוזים)				מספר השטרות במחזור (מיליונים)				הערך
2003	2002	2001	2000	2003	2002	2001	2000	
11	11	12	13	20	21	21	21	20 ש"ח
23	23	25	27	43	41	43	42	50 ש"ח
50	51	49	48	96	92	86	76	100 ש"ח
16	15	14	12	30	27	24	19	200 ש"ח
100	100	100	100	189	181	174	158	סך הכול

המקור: מחלקת המטבע.

מגמות הגידול: בעריכים 20 ו-50 ש"ח מספר השטרות נשאר יציב לאורך השנים.

בעריכים הגבוהים גדל מספרם, תוך הבדל ביניהם: בעריך 100 ש"ח הצטמצם הגידול השנתי במהלך השנים האחרונות - בשנים 2001, 2002 ו-2003, 6, 10 ו-4 מיליוני שטרות, בהתאמה; בעריך 200 ש"ח היה גידול אחיד בשלוש השנים האחרונות - כ-3 מיליוני שטרות.

הרכב השטרות במחזור מושפע מחלקו של השטר בסך המזומנים המוכנסים למכשירי הבנק האוטומטיים. נוכחות השטר במכשירים מגדילה את חלקו במחזור המטבע ולהפך: השטר של 100 ש"ח הוכנס למכשירים לראשונה בשנת 1996, בעיקר על חשבון השטר של 50 ש"ח; מאז חלקו של השטר 50 ש"ח במחזור הולך ופוחת, ובמקביל גדל חלקו של השטר 100 ש"ח. גם מספר השטרות של 20 ש"ח ירד בשנים האחרונות, עקב הוצאת שטר זה מרוב מכשירי הבנק האוטומטיים.

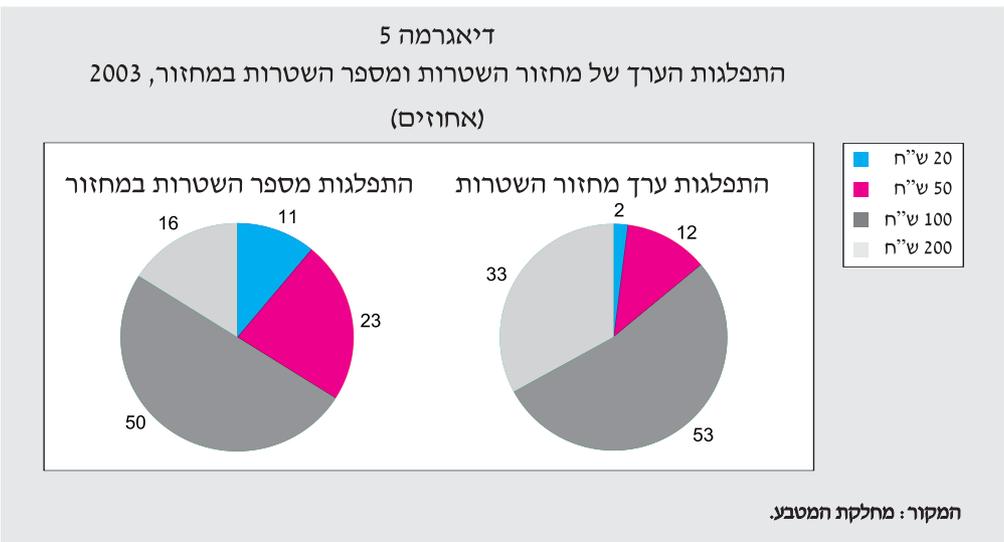
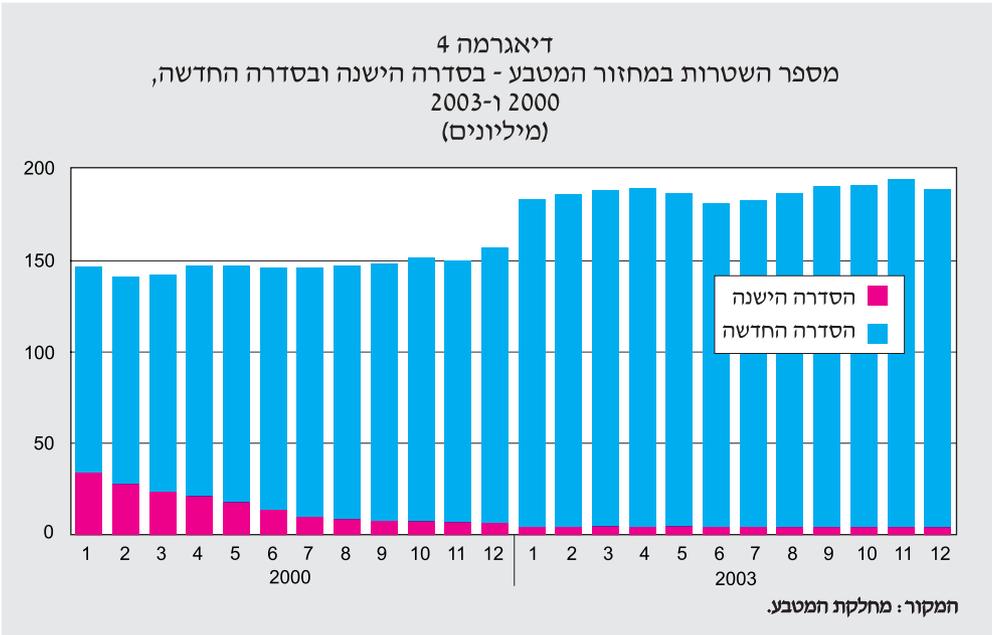
לוח 4: מספר השטרות מהסדרה הישנה ושוויי הכספי

השווי הכספי	מספר השטרות	הערך
(מיליוני ש"ח)	(מיליונים)	
38	1.9	20 ש"ח
80	1.6	50 ש"ח
70	0.7	100 ש"ח
60	0.3	200 ש"ח
248	4.5	סך הכול

המקור: מחלקת המטבע.

מחזור השטרות מכיל גם שטרות מהסדרה הישנה, אשר הוחלפו במהלך שנת 1999. שטרות אלה אינם עוד הילך חוקי במחזור, אך ניתן להחליפם בשטרות מהסדרה החדשה עד סוף שנת 2005. אחוז השטרות מהסדרה הישנה במחזור עמד על 2.3% בשנת 2003, לעומת 2.6% ב-2002.

יש יחס הפוך בין שוויי של העריך לבין יתרת השטרות מאותו עריך במחזור: ככל שערכו של שטר גבוה יותר מספר השטרות מעריך זה במחזור קטן יותר. הערך של השטרות מהסדרה הישנה מסתכם ב-248 מיליוני ש"ח, לעומת 264 ו-324 מיליונים בשנים 2002 ו-2001, בהתאמה.

3. השינויים במחזור המעות

ערך מחזור המעות מהווה 5% מכלל מחזור המטבע, והוא הסתכם בסוף השנה ב-889 מיליוני ש"ח, גידול של 6.1% לעומת אשתקד.

מספר המעות במחזור גדל בשנת 2003 ב-4.6%. עיקר התרומה לעליית מספרן נבע מהעריכים 10 אג' ו-1 ש"ח, שבהם נוספו השנה 29 ו-12 מיליוני מעות, בהתאמה. מעות אלו הן גם בעלות המשקלות הגבוהים ביותר במחזור - יחד 83%.

התפלגות מספר המעות באחוזים לא השתנתה כלל לאורך השנים האחרונות. המעה העיקרית במחזור המעות היא 10 אג', המהווה 51% מכלל מחזור המעות (אולם רק 7% משווי של סך המחזור, מפני ערכה הנמוך יחסית). התוספת החדשית הממוצעת של עריך זה עמדה בשנה הנסקרת על 2.4 מיליוני מעות.

לוח 5: ערך מחזור המעות, לפי עריכים, 2000 עד 2003 (סופי שנים)

הערך	ערך המחזור (מיליוני ש"ח)				ההתפלגות (אחוזים)			
	2003	2002	2001	2000	2003	2002	2001	2000
5 אג'	9	9	9	8	1	1	1	1
10 אג'	63	60	59	54	7	7	7	7
1/2 ש"ח	44	42	40	37	5	5	5	5
1 ש"ח	274	261	247	231	31	31	31	31
5 ש"ח	199	190	185	170	22	23	23	23
10 ש"ח	300	276	267	242	34	33	33	33
סך הכול	889	838	807	742	100	100	100	100

המקור: מחלקת המטבע.

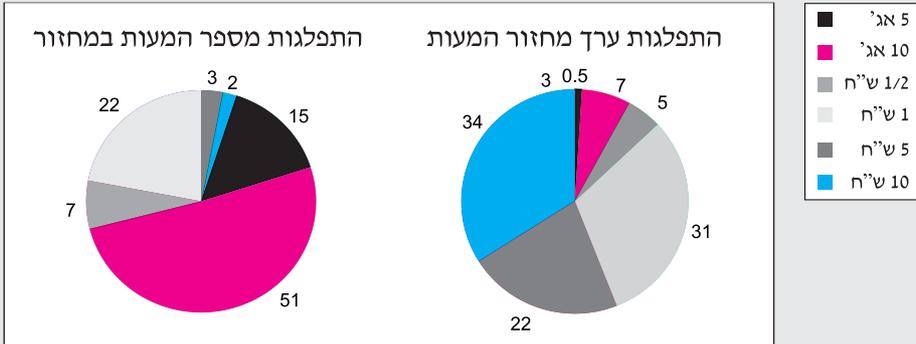
לוח 6: מספר המעות במחזור, לפי עריכים, 2000 עד 2003 (סופי שנים)

הערך	מספר המעות במחזור (מיליונים)				ההתפלגות (אחוזים)			
	2003	2002	2001	2000	2003	2002	2001	2000
5 אג'	183	177	170	164	15	15	15	15
10 אג'	633	604	587	544	51	51	51	51
1/2 ש"ח	89	85	80	74	7	7	7	7
1 ש"ח	274	262	247	231	22	22	22	22
5 ש"ח	40	38	37	34	3	3	3	3
10 ש"ח	30	28	27	24	2	2	2	2
סך הכול	1,249	1,194	1,148	1,071	100	100	100	100

המקור: מחלקת המטבע.

דיאגרמה 6

התפלגות הערך של מחזור המעות ומספר המעות במחזור, 2003 (אחוזים)

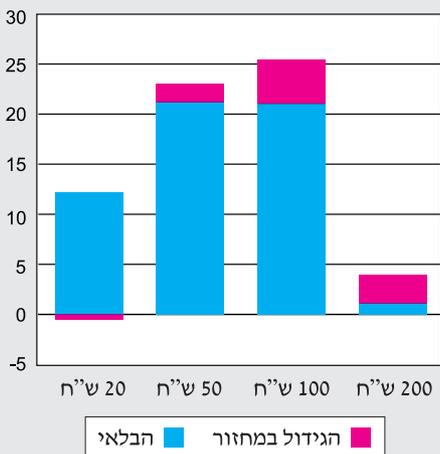
המקור: מחלקת המטבע.

המעה השנייה במשקלה במחזור המעות היא 1 ש"ח - 22% מכלל מחזור המעות. השנה גדל מספר המעות האלה ב-12 מיליונים; המשמעות היא תוספת חודשית ממוצעת של מיליון מעות בחודש.

בעריכים 5 ו-10 ש"ח ניכרת מגמת גידול אחידה זה שלוש שנים. השנה הסתכם הגידול ב-2 מיליוני מעות, לאחר גידול של מיליון מעות ב-2002 ו-3 מיליונים ב-2001.

דיאגרמה 7

צריכת השטרות, הבלאי וגידול המחזור, 2003 (מיליוני שטרות)

המקור: מחלקת המטבע.

4. צריכת השטרות

צריכת השטרות מורכבת משני גורמים:

בלאי - שטרות שנגרסו בתום תהליך המיון והספירה בבנק ישראל, משום שלא נמצאו ראויים לשימוש.

גידול של המחזור - תוספת שטרות למחזור.

הצריכה השנה, בכל העריכים, הסתכמה ב-64 מיליוני שטרות, מהם 56 מיליוני שטרות שבלו.

לוח 7: צריכת השטרות, הבלאי וגידול המחזור, 2001 עד 2003
(מיליוני שטרות)

הערך	2003	2002	2001	
20 ש"ח	12.2	13.1	12.8	הבלאי
	-0.5	-1.4	0.0	גידול המחזור
	11.7	12.7	12.8	סך כל הצריכה
50 ש"ח	21.2	18.5	15.5	הבלאי
	1.8	-1.6	1.1	גידול המחזור
	23.0	16.9	16.6	סך כל הצריכה
100 ש"ח	21.0	18.3	13.7	הבלאי
	4.5	5.5	10.2	גידול המחזור
	25.5	23.8	23.9	סך כל הצריכה
200 ש"ח	1.1	0.6	0.7	הבלאי
	2.8	3.3	5.3	גידול המחזור
	3.9	3.9	6.0	סך כל הצריכה
סך הכול	55.4	50.5	42.7	הבלאי
	8.5	6.8	16.6	גידול המחזור
	64.0	57.3	59.3	סך כל הצריכה

המקור: מחלקת המטבע.

מגמות הצריכה:

20 ש"ח - גידול המחזור היה שלילי, והצריכה נבעה מהבלאי.

50 ש"ח - מקורה של מרבית הצריכה (92%) היה בבלאי.

100 ש"ח - הבלאי של שטר זה הולך וגובר בשנים האחרונות. השנה היווה רכיב זה 83% מסך הצריכה.

200 ש"ח - העריך היחידי שעיקר צריכתו נבע מגידול המחזור.

5. ההפקדות והמשיכות

(א) ההפקדות והמשיכות של הבנקים

ההפקדות והמשיכות של הבנקים מתבצעות בבנק ישראל. הבנקים המסחריים מפקידים שטרות ומעות בבנק ישראל, ובו מתבצע תהליך המיון והספירה. השטרות הראויים לשימוש חוזר מוזרמים בחזרה למחזור באמצעות המשיכות של הבנקים, ואילו השטרות הבלויים נגרסים. ההפרש בין המשיכות וההפקדות משקף את התנודות בביקוש של הציבור לכסף, ובגודל של המחזור.

בהפקדות נכללות גם הפקדות של בנקים מהרשות הפלסטינית באמצעות בנקים קורספונדנטיים ישראלים. בהפקדות אלה שיעור הבלאי גבוה מן הממוצע, זאת, כנראה, עקב שימוש רב יותר לפני הפקדת השטרות בבנק ישראל.

שטרות

היקף ההפקדות ירד, בסך הכול, במיליון שטרות לעומת אשתקד, ואילו היקף המשיכות עלה במיליון שטרות. העלויות והירידות המשמעותיות הם בעריכים 20 ו-50 ש"ח; בעריך 20 ש"ח ירדו היקפי המשיכות וההפקדות ב-4 מיליוני שטרות לעומת אשתקד. בעריך 50 ש"ח הם עלו ב-3 ו-6 מיליונים, בהתאמה.

מעות

משיכות המעות הסתכמו השנה ב-191 מיליוני מעות, לעומת 182 מיליונים, עלייה של 5%. עלייה זו עיקרה במעה של עריך 10 אג', שהיקף משיכותיה גדל ב-9 מיליונים (12%), ובמעות 5 ו-10 ש"ח, שהיקף המשיכות של כל אחת מהן עלה במיליון, עלייה של 8% ו-9%, בהתאמה. בכל אחד מהעריכים 5 אג' ו-1 ש"ח ירד היקף המשיכות במיליון מעות, ואילו בעריך 1/2 ש"ח היקף המשיכות לא השתנה.

היקף ההפקדות של המעות דמה לזה של 2002. בעריכים 5 אג', 5 ש"ח ו-10 ש"ח לא חל שינוי, בעריכים 1/2 ש"ח ו-1 ש"ח הייתה עלייה של 2 מיליוני מעות בכל אחד, ואילו בעריך 10 אג' ירד היקף ההפקדות ב-3 מיליונים (ירידה של 6%).

בעריך 10 אג' יש מיתאם בין הביקוש למטבע לבין מספר המעות הנדרש למתן עודף בנסיעה עירונית. קשר זה מתבטא בתנודתיות של הצריכה והביקוש למטבע של 10 אג'.

לוח 8: ההפקדות והמשיכות של שטרות ומעות בבנק ישראל, לפי עריכים, 2000 עד 2003 (מיליונים)

השטרות

המשיכות					ההפקדות				
2003	2002	2001	2000	העריך	2003	2002	2001	2000	העריך
19	23	24	25	20 ש"ח	20	24	24	27	20 ש"ח
69	63	68	70	50 ש"ח	67	64	67	80	50 ש"ח
102	104	101	96	100 ש"ח	98	99	91	96	100 ש"ח
19	18	18	20	200 ש"ח	16	15	12	22	200 ש"ח
209	208	211	211	סך הכול	201	202	194	225	סך הכול

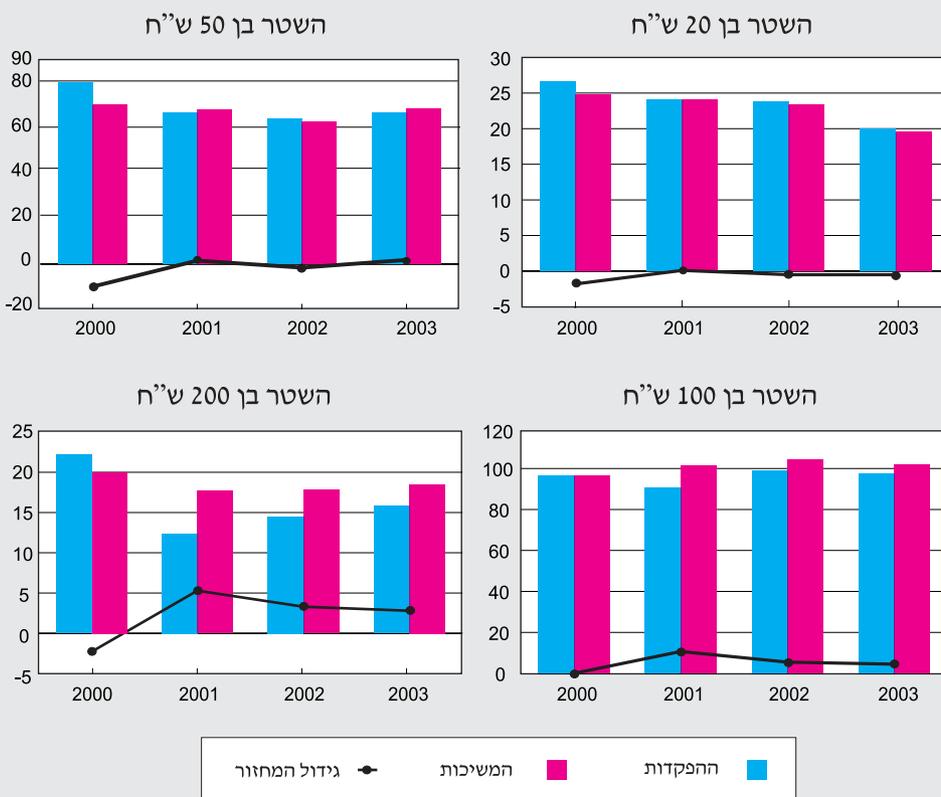
המעות

המשיכות					ההפקדות				
2003	2002	2001	2000	העריך	2003	2002	2001	2000	העריך
11	12	12	12	5 אג'	5	5	5	5	5 אג'
82	73	111	127	10 אג'	53	56	68	59	10 אג'
15	15	16	16	1/2 ש"ח	12	10	10	13	1/2 ש"ח
57	58	61	69	1 ש"ח	45	43	44	54	1 ש"ח
14	13	14	14	5 ש"ח	12	12	11	12	5 ש"ח
12	11	11	11	10 ש"ח	10	10	9	10	10 ש"ח
191	182	225	249	סך הכול	137	136	147	153	סך הכול

המקור: מחלקת המטבע.

היחס בין המשיכות להפקדות השנה עמד על 1.4; משמע שהיקף המשיכות עלה פי 1.4 על היקף ההפקדות. היחס הגבוה ביותר הוא בעריך 5 אג' - 2.3 - מפני ערכו הנמוך, והוא מתבטא בשיעור אובדנים גבוה. עם זאת המשך הפקדותיו ומשיכותיו בבנק ישראל מעיד כי השימוש בו נמשך.

דיאגרמה 8
ההפקדות והמשיכות של שטרות והגידול במחזור,
2000 עד 2003
(מיליוני שטרות)

(1) הנתונים לשנה זו מושפעים מהחשש ל"באג 2000".
מקור: מחלקת המטבע.

(ב) ההפקדות של אזרחים ובתי עסק

במסגרת שירותיו נותן בנק ישראל שירותי פריטה ללא עמלה לאנשים פרטיים ובתי עסק. אזרחים ועסקים העושים שימוש רב במעות מפקידים את מעותיהם בסניפי בנק ישראל ומקבלים תמורתן זיכוי לחשבונותיהם או מזומנים בתוך 5 ימי עבודה ממועד ההפקדה.

בשנת 2003 הופקדו בבנק ישראל 43 מיליוני מעות, לעומת 36 מיליונים אשתקד, גידול של 19%. מרבית ההפקדות (בדומה להפקדות של הבנקים) הן בעריכים 1 ש"ח ו-10 אג' - יחד 80% מכלל ההפקדות. היקפי ההפקדות בעריך 1 ש"ח גדלו ב-5 מיליונים, ואילו היקפי ההפקדות של יתר העריכים נותרו דומים.

לוח 9: הפקדות המעות 2000 עד 2003
(מיליונים)

ההתפלגות (אחוזים)				ההפקדות				העריך
2003	2002	2001	2000	2003	2002	2001	2000	
4	4	4	3	2	1	2	1	5 אג'
35	41	48	57	15	15	19	22	10 אג'
10	9	8	6	4	3	3	2	1/2 ש"ח
43	39	34	29	19	14	13	11	1 ש"ח
6	5	5	4	2	2	2	1	5 ש"ח
2	2	1	1	1	1	1	0	10 ש"ח
100	100	100	100	43	36	40	37	סך הכול

המקור: מחלקת המטבע.

תיבה 2: הנפקת מעה חדשה - 2 ש"ח

בנק ישראל מתכוון להנפיק מטבע של 2 ש"ח, ומחלקת המטבע החלה בהליכים הדרושים להנפקתה. מטרת המהלך לחסוך בהוצאות על הנפקת מעות למחזור ולייעל את ביצוע התשלומים-במזומן של הציבור הרחב והמשתמשים הגדולים.

חיסכון בהוצאות על הנפקת מעות למחזור

הוספת מעה בערך 2 ש"ח תקטין את מספר המעות המעורבות בביצוע עסקה, ולכן - את סך הביקוש למעות.

הוספת העריך 2 ש"ח תוריד את מספר המעות הממוצע לעסקה ב-0.34 מעה. ההערכה היא שהחיסכון השנתי כתוצאה מהשינוי בסולם יעמוד על כ-6% מעלויות ההנפקה כיום.

ייעול ביצוע התשלומים של הציבור הרחב והמשתמשים הגדולים

הוספת מעה של 2 ש"ח למחזור המעות אמורה לייעל את התשלומים הן לאזרחים והן למשתמשים הגדולים במעות (המרכולים, חברות התחבורה הציבורית, מכונות הממכר וכדומה).

בתכנון הוספת המעה נבדקה התאמתה ומידת יעילותה עבור המשתמשים הגדולים במעות בישראל. נמצא כי בתחבורה הציבורית אמורה פעולה זו לחסוך עלויות בכל שנה לאורך זמן, הן בזכות צמצום כמות המעות המוחזקות והן בזכות צמצום בעבודות המיון והספירה לצורך פריטת הכסף עבור הנהגים. מלבד זאת, החיסכון בזמן הפריטה של הנהג עשוי להקל על הנהגים ולתרום לייעול השירות באוטובוסים.

סקר

נכונות הציבור לאמץ עריך של 2 ש"ח נבחנה באמצעות סקר, הן בקרב הציבור הרחב והן בקרב בעלי תפקידים העושים שימוש רב במעות (קופאים, זבנים, נהגי תחבורה ציבורית, טלרים ועוד).

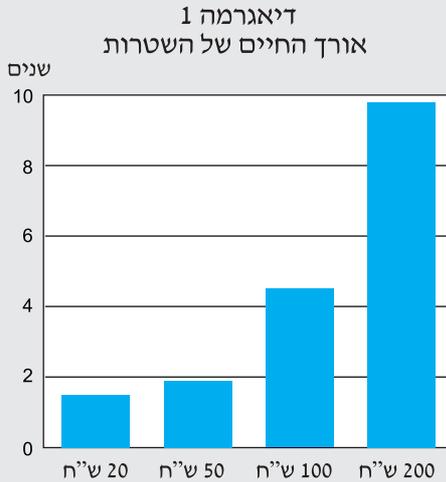
בסקר נבחנו דפוסי השימוש בחיי היומיום, מידת נחיצותה של המעה החדשה וכן יחס הציבור למאפיינים הפיזיים שלה. נמצא כי הציבור נכון להשתמש במעה, וכי כשני שלישים מהציבור ומבעלי התפקידים האמורים רואים בה צורך.

תיבה 3: אורך חיי השטרות

השלבים בחייו של שטר

תהליך ייצור השטרות מתחיל אצל יצרן הנייר ומסתיים אצל מדפיס השטרות בחו"ל. השטרות המגיעים ארצה מאוחסנים בכספות בנק ישראל. תחילת חייו של שטר מוגדרת כיציאתו מבנק ישראל,

באמצעות משיכה של בנק מסחרי. השטרות מהלכים במחזור, וחוזרים לבנק ישראל באמצעות הבנקים, המפקידים בו את עודפי המזומן שלהם. בבנק ישראל מתנהל תהליך מיון וספירה, שבסיומו נקבע אם השטר ראוי לשימוש חוזר אם לאו. השטרות שנמצאים ראויים לשימוש חוזר מוזרמים בחזרה למחזור באמצעות המשיכות של הבנקים, ואילו השטרות הבלויים נגרסים ומסיימים את חייהם.

המקור: מחלקת המטבע.

הגורמים המשפיעים על אורך חייו של השטר

אורך חייו של שטר מושפע בעיקר מן הגורמים הבאים:

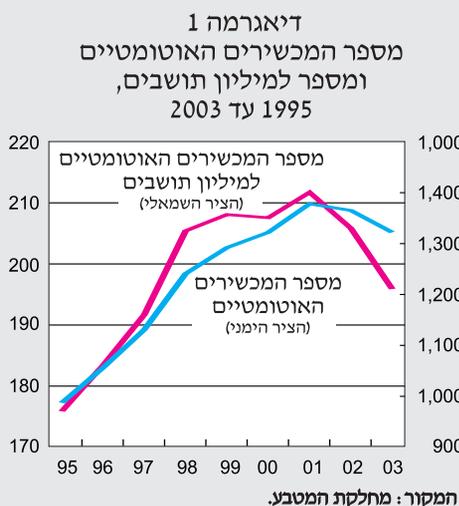
1. ערכו הנקוב של השטר והשימוש בו (שנובע בין היתר מהכנסת השטר למכשירי הבנק האוטומטיים). ערך השטר משפיע על יחס הציבור אליו. ככל שערכו של השטר גבוה יותר, הבלאי שלו נמוך יותר, וחייו ארוכים יותר.
2. אחוזי ההפקדות של השטר בבנק ישראל מתוך המחזור. קצב הפקדות גבוה מעלה את היקף הגריסה של השטר, כלומר מקצר את חייו.
3. הקביעה מתי שטר נחשב כבלוי. ככל שמחמירים יותר ברמת המיון, גדל שיעור הגריסה ומשמעות הדבר חיים קצרים יותר של השטר.

נושא הארכת חיי השטר נבחן בבנק ישראל. אחת האפשרויות היא לייצר מנייר עמיד יותר, ולפיקד הנפיק בנק ישראל למחזור שטר של 20 ש"ח מנייר מסוג "מרתון", הדומה בהרכבו לנייר המשמש להדפסת הדולרים של ארה"ב. בנק ישראל ממשיך לחפש סוגי נייר שאורך חייהם גבוה מזה של הנייר המשמש כיום להדפסת שטרות, כדי לחסוך בהוצאות ההנפקה ולשפר את איכות המחזור.

תיבה 4: השימוש באמצעי התשלום השונים

חלקם של המזומנים בסך אמצעי התשלום

משיכות המזומנים מהבנקים וממכשירי הבנקים האוטומטיים הסתכמו בשנת 2003 בכ-114 מיליארדי ש"ח (מתוכם כ-43 מיליארדים - 38% מהמכשירים). סביר כי חלק ניכר מהסכומים הנמשכים בדלפקי הבנקים, ובפרט אלו הנמשכים ממכשירי הבנק האוטומטיים (סכומים נמוכים, בכפיפות לתקרת משיכה יומית ובהתאם לסוג הכרטיס), משמש לתשלום עבור מוצרים ושירותים.

חלקם של המזומנים שנמשכו באמצעות המכשירים בתמ"ג עמד בשנת 2003 על 9%, בדומה למוצע במדינות אירופה בשנת 2000.¹ חלקם בצריכה הפרטית יציב בשנים האחרונות, ומכאן שהמזומנים ממשיכים לשמש אמצעי תשלום במסחר הקמעוני.

לאחר גידול מספר המכשירים בשנים האחרונות, נראה כי השוק הגיע לרוויה. בשנת 2003 עמד מספר המכשירים על 1,322, בדומה למספרם בשנת 2000. חברות פרטיות מנסות להיכנס לתחום של מכשירי הבנק האוטומטיים. המשיכה באמצעות מכשירים אלו, שיוצבו

במקומות ציבוריים, תהיה תמורת עמלה של 4-6 ש"ח. הנטייה היא לאשר לחברות אלו כניסה לתחום.

ייתכן כי הירידה בזמינות המכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים מסבירה את מגמת הירידה במספר המשיכות ממכשירים אלו בשנים אחרונות. מספרן ירד מ-122.8 מיליונים בשנת 2002 ל-116.3 מיליונים ב-2003 - ירידה של כ-5%. עם זאת גדל שווי המשיכה הממוצעת מ-345 ש"ח ב-2002 ל-358 ש"ח ב-2003, גידול של כ-4%, המוסבר בין היתר בהתגברות מודעות הציבור לעמלת רישום השורה.

כרטיסי אשראי

היקף העסקאות המבוצעות בארץ באמצעות כרטיסי אשראי הולך ועולה. בשנה הנסקרת

¹European Central Bank, Blue Book

מהצריכה הפרטית. היקף העסקאות בכרטיסי אשראי גדל בכ-19% לעומת שנת 1995, ולעומת גידול של 6% בלבד בהיקפן של משיכות המזומנים מהמכשירים באותה תקופה.

השווי הממוצע של עסקה בכרטיס אשראי היה ב-2003 נמוך יחסית, 234 ש"ח, בין היתר הודות להעדר רצפה או לרצפה נמוכה בתשלום בכרטיס אשראי ברוב בתי העסק. 73% מהעסקאות הן בסכומים נמוכים מ-200 ש"ח, ממצא שעשוי להעיד כי אמצעי תשלום זה משמש תחליף למזומן ברכישות מוצרים ושירותים במגזר הקמעוני.

הסכומים והשווי של עסקאות בש"ח - נתונים לשנת 2003¹

סכום העסקה בכרטיס אשראי	שווי עסקה ממוצעת בש"ח	אחוז מהעסקאות
עד 50 ש"ח	31	23
מעל 50 עד 100 ש"ח	75	24
מעל 100 עד 200 ש"ח	146	26
מעל 200 עד 500 ש"ח	302	19
מעל 500 עד 1,000 ש"ח	679	5
מעל 1,000 ש"ח	2,644	3
סך הכול	234	100

1 נתוני הפיקוח על הבנקים.

המחאות

התשלום בהמחאות מקובל בעיקר במגזר העסקי, שבו השווי הממוצע לעסקה המתבצעת בהמחאה עמד בשנת 2004 על 4,504 ש"ח, לעומת 3,000 ש"ח בלבד בשנת 1995. עיקרו של גידול זה בשנים 1995 עד 2000, ואילו בשלוש השנים האחרונות היה שיעור הגידול הממוצע 1% בלבד.

הגידול של שווי העסקאות בהמחאות בעשור האחרון נבע בעיקרו מירידת מספרן.

עדות אפשרית לירידת השימוש בהמחאות לצריכת מוצרים ושירותים ומעבר לשימוש בכרטיסי אשראי לצורך זה היא ירידה של 10% ביחס שבין ההוצאה בהמחאות לצריכה פרטית בשנת 2003 לעומת 2002 וירידה של 45%² לעומת 1995. זאת לעומת מגמת גידול של חלק כרטיסי האשראי בצריכה הפרטית בשנים האחרונות. (אף על פי כן ההמחאות הן עדיין אמצעי התשלום העיקרי.)

את הפחתת השימוש בהמחאות ניתן לייחס לשתי מגמות מקבילות: ראשית, הוזלתן

2 מחושב לפי נתוני ההוצאה באמצעי התשלום החלופיים, אשר אינם בלבדיים לצריכה הפרטית וכוללים גם הוצאה של עסקים.

של העסקאות בכרטיס ביחס לביצוען בהמחאות. (העלות המשתנה לפעולה למשתמש בכרטיס אשראי היא אפס, והעמלה המרבית הנדרשת מגובה התשלום על סליקת עסקאות בכרטיס אשראי הורדה לאחרונה, דבר שהפך את אמצעי זה לכדאי יותר גם עבורו). שנית, זמינותן של העמדות לביצוע עסקאות בכרטיסי אשראי (points of sale) גדלה עם השנים, וב-2003 הגיע מספרן ל-71,218, לאחר גידול ממוצע של 10% בשלוש השנים האחרונות ולעומת 20,477 בלבד בשנת 1995.

השימוש בהמחאות הופך פחות מקובל, עקב עלייה במספר השקים החוזרים, ובעקבותיה - במספר החשבונות המוגבלים³, ובמספר הלקוחות שחשבונותיהם הוגבלו בנסיבות מחמירות⁴. עלייה זו נובעת, ככל הנראה, מן המצב הכלכלי.

מספר החשבונות המוגבלים הסתכם בשנה הנסקרת ב-168,722, לעומת 149,616 ב-2002 - גידול של 13%. החשבונות המוגבלים שנחסמו בעקבות הגבלה חמורה היוו 38% מסך כל החשבונות המוגבלים, ומספרם גדל השנה ב-16% לעומת אשתקד.

מספר הלקוחות שחשבונותיהם הוגבלו⁵ הסתכם בשנה הנסקרת ב-73,046, גידול של 11% לעומת אשתקד. מספר הלקוחות שחשבונותיהם הוגבלו בנסיבות חמורות היווה 44% מכלל הלקוחות המוגבלים, לאחר גידול של 7%.

חיובים על פי הרשאה

השימוש בחיובים על פי הרשאה גדל עם השנים. גדל הן מספר ההרשאות והן השווי הממוצע לחיוב. זה הגיע בשנת 2003 ל-2,548 ש"ח, לעומת 1,371 ש"ח בלבד בשנת 1995, ולאחר גידול ממוצע של 1% בשלוש השנים האחרונות.

חלקם של החיובים על פי הרשאה בצריכה הפרטית הלך וגדל בעשור האחרון - ב-4% בשלוש השנים האחרונות וב-46% בין 1995 ל-2003. שיעור הגידול בעשור האחרון דומה לשיעור הירידה בחלקן של ההמחאות בצריכה הפרטית בתקופה זו (45%) דבר העשוי להעיד על מעבר מתשלום באמצעות המחאות לתשלום באמצעות הרשאות.

3 חשבון מוגבל - חשבון שחזרו בו לפחות 10 שקים במשך שנה וממועד השק הראשון ועד השק האחרון חלפו לפחות 15 יום.

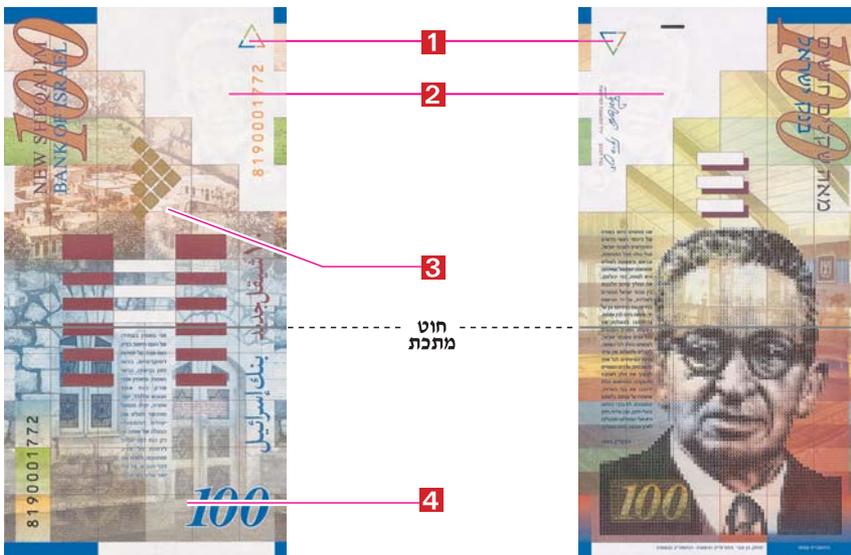
4 לקוח שחשבונו מוגבל בנסיבות חמורות - לקוח שהוגבל פעם נוספת במהלך שנת ההגבלה או בתוך 3 שנים ממועד סיום ההגבלה הראשונה.

5 רגילים ובנסיבות חמורות, לא כולל מיוחדים (סרבני גט או לקוחות שהוגבלו על ידי ראש ההוצאה לפועל).

תיבה 5: זיוף כסף

כבכל מדינה, גם בישראל נעשים ניסיונות לזיוף המטבע. מרבית הניסיונות הם לזיוף שטרות של 100 ש"ח ו-50 ש"ח ומטבעות של 10 ש"ח ו-5 ש"ח. זיופים מתגלים בבנק ישראל, בתהליך הספירה והמיון של השטרות והמטבעות המופקדים בבנק על ידי הבנקים ויחידים.

גם הבנקים המסחריים מגלים שטרות מזויפים, ואת אלה הם מעבירים למשטרת ישראל, שהיא המופקדת על המאבק בתופעת הזיפנות. על פי החוק עובד מדינה, עובד בנק ישראל או עובד בנק המקבל שטר או מטבע שיש לו יסוד סביר להניח שהם מזויפים יתפוס וימסור אותו מייד למשטרה לשם חקירה. מפעם לפעם המשטרה לוכדת את העבריינים המפעילים מכונות לזיוף כסף, ובמקרים רבים הכסף המזויף נתפס לפני הפצתו. כדי להגביר את מודעות הציבור ולמנוע קבלת שטרות מזויפים אנו מציגים להלן את הסימנים העיקריים שבאמצעותם ניתן לזהות שטר מזויף.

4 בהצגת השטר בזוויות שונות מבחינים **בספרות גדולות** המציינות את עריך השטר בדיו שקוף, **שמתגלה ונעלם חליפות**. בשטר מזויף הספרות אינן נעלמות.

3 משולש המורכב מ-10 מרובעים **המשנים את צבעם** כשמנענעים השטר. בשטר מזויף המרובעים אינם משנים צבע.

2 דיוקן **מדויק** של הדמות **משתקף** בהצגת השטר מול האור, ולידו **עיגול זעיר והאות הראשונה** של בעל הדיוקן. בשטר מזויף אין השתקפות, או שהיא משובשת.

1 שני משולשים משני צידי השטר **מתלכדים למגן דוד מדויק**, בהצגת השטר מול האור. בשטר מזויף נראים **אי דיוקים**.

ס י מ נ י ב י ט ח ו ן א ל ו ק י י מ י ם ב כ ל ה ש ט ר ו ת

ב. הנפקת שטרות ומטבעות למחזור

1. שטרות למחזור

בשנת 2003 לא חלו שינויים בכיתובים, בעריכים ובמאפיינים האחרים של השטרות.

2. מטבעות למחזור

להלן נתוני ההטבעה של שנת 2003 לפי השנה העברית המוטבעת על המטבעות¹:

השנה המוטבעת	המיטבעה	מספר היחידות	העריך
התשס"ג	המיטבעה הממלכתית, קוריאה	22,980,000	10 אג'י
התשס"ג	המיטבעה המלכותית, פינלנד	10,198,500	1 ש"ח
התשס"ד	המיטבעה הממלכתית, צ'ילה	2,640,000	1/2 ש"ח
		35,818,500	סך הכול

על נתוני ההטבעה של שנת התשס"א, שהובאו בסקירה לשנת 2001, יש להוסיף:

התשס"א	המיטבעה הממלכתית, צ'ילה	6,144,000	5 אג'י
--------	-------------------------	-----------	--------

1 עד כה דווח על כמויות ההטבעה לפי השנה העברית המוטבעת על גבי המטבע. החל מהשנה הדיווח הוא על הכמויות שהוטבעו בשנה האזרחית של הסקירה, תוך ציון השנה העברית.

ג. הנפקת מטבעות זיכרון ומטבעות מיוחדים

במהלך שנת 2003 הונפקו שלושה מטבעות זיכרון וסט אחד של מטבעות מיוחדים.

1. מטבעות זיכרון

(א) מטבע יום העצמאות, התשס"ג 2003 – "ישראל ותוכנית החלל"

בשנת 2003 מלאו 100 שנה לתעופה. התעופה התרחבה וכוללת היום גם את תחום החלל. מטבע הזיכרון ליום העצמאות ה-55 של מדינת ישראל מוקדש להישגיה הגבוהים של המדינה בתחום החלל ולמעמדה המתחזק במועדון המצומצם של המדינות המייצרות לוויינים. ישראל שיגרה לחלל לוויינים ממקומות שונים בעולם, וחלקם שוהים עדיין בחלל. בעתיד צפוי שיגור לווייני תצפית ולווייני תקשורת נוספים.

לאחר שהוחל בתהליך ההנפקה של המטבע אירע אסון החללית "קולומביה", שבו נספו כל אנשי הצוות, וביניהם אילן רמון - טייס החלל הישראלי הראשון. לפיכך הוסף למטבע ציון לזכרו של אילן רמון ואנשי הצוות: בדופן שלוש המהדורות של המטבע חרוט המשפט "לזכר אילן רמון ועמיתיו בקולומביה".

בצד הנושא של המטבע מופיע משגר הלוויינים - "שביט" - בלוויית הכיתובים:

בעברית: ישראל ותוכנית החלל

באנגלית: ISRAEL'S SPACE PROGRAM

בערבית: إسرائيل وبرنامج الفضاء

בצדי הערך מופיעים דגמים של לוויינים ישראלים: על המטבע מכסף רגיל מופיע הלוויין "אופק", על המטבע מכסף קשוט הלוויין "ארוס", ועל המטבע מזהב קשוט הלוויין "עמוס".

כן מופיעים הכיתובים:

בעברית: יום העצמאות התשס"ג

באנגלית: INDEPENDENCE DAY 2003

בצד הערך מופיעים הרכיבים הקבועים: הערך הנקוב בעברית ובאנגלית; סמל המדינה; שנת ההטבעה; המלה "ישראל בעברית, באנגלית ובערבית וסימן הטביעה².

המטבע עוצב בידי גדעון קייך, שזכה בתחרות על עיצובו.

בשל אי מינוי מועצה מייעצת, החל הליך ההטבעה של המטבע רק לאחר שהתקבלה הוראת השעה לכך, ולכן הונפק המטבע באיחור רב - בינואר 2004. המטבע הונפק בשתי מהדורות כסף ובמהדורת זהב אחת.

נתוני ההטבעה: מטבע יום העצמאות, התשס"ג 2003 – "ישראל ותוכנית החלל"

זהב קשוט	כסף קשוט	כסף רגיל	
10 ש"ח	2 ש"ח	1 ש"ח	הערך הנקוב
זהב 0.917	כסף 0.925	כסף 0.925	הנתך
כסף 0.040	נחושת 0.075	נחושת 0.075	
נחושת 0.043			
16.96 גרם	28.8 גרם	14.4 גרם	המשקל
30 מ"מ	38.7 מ"מ	30 מ"מ	הקוטר
מחורצים	מחורצים	חלקים	השוליים
	גדעון קייך (צדי הנושא והערך)		המעצב
	תדהר דגן (צדי הנושא והערך)		דגמי הגבס
	המיטבעה המלכותית של פינלנד		המבלטים
	המיטבעה המלכותית של פינלנד		ההטבעה

2 סימן הטביעה מציין את רמת הגימור של המטבע; צורת מגן דוד זעיר מוטבעת על המטבעות שרמת הגימור שלהם רגילה, ואות מ זעירה - על המטבעות בעלי רמת גימור מיוחדת.

(ב) מטבע בסדרה "תמונות מן התנ"ך", התשס"ג 2003 – "יעקב ורחל"

המטבע "יעקב ורחל" הוא השמיני בסדרה "תמונות מן התנ"ך". המטבע מבטא את סיפור אהבתם של יעקב ורחל - בראשית כ"ט.

נתוני ההטבעה: מטבע מסדרת "תמונות מן התנ"ך", התשס"ג 2003 - "יעקב ורחל"

זהב קשוט	כסף קשוט	כסף רגיל	
10 ש"ח	2 ש"ח	1 ש"ח	הערך הנקוב
0.917 זהב	0.925 כסף	0.925 כסף	הנתך
0.040 כסף	נחושת 0.075	נחושת 0.075	
נחושת 0.043			
16.96 גרם	28.8 גרם	14.4 גרם	המשקל
30 מ"מ	38.7 מ"מ	30 מ"מ	הקוטר
מחורצים	מחורצים	חלקים	השוליים
	אשר קלדרון (צדי הנושא והערך)		המעצב
	תדהר דגן (צד הנושא)		דגמי הגבס
	המיטבעה המלכותית של הולנד		המבלטים
	המיטבעה המלכותית של הולנד		ההטבעה

בצד הנושא של המטבע מופיעות דמויותיהם של יעקב ורחל כשהם פונים זה אל זה, מרחפים מעל גבעות וכבשים.

בצד הערך מופיעים הכיתובים:

בעברית: יעקב ורחל בראשית כ"ט

באנגלית: JACOB AND RACHEL Gen. 29

בערבית: يعقوب ورا حيل التكوين ٢٩

כן מופיעים בצד הערך הרכיבים הקבועים: הערך הנקוב בעברית ובאנגלית; סמל המדינה; שנת ההטבעה; המלה ישראל בעברית, באנגלית ובערבית וסימן הטביעה.

המטבע עוצב בידי אשר קלדרון, שזכה בתחרות על עיצובו.

המטבע הונפק בחודש ספטמבר 2003, בשתי מהדורות כסף ובמהדורת זהב אחת.

(ג) מטבע בסדרה "אמני ישראל", התשס"ד 2004 - "אדריכלות ועיצוב"

המטבע "אדריכלות ועיצוב" הוא השני בסדרת "אמני ישראל" שהונפק לכבוד האמנות הישראלית. לעיצובה של סדרה זו מוזמנים - בהמלצתה של הוועדה לתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות זיכרון - אמנים ישראלים מן השורה הראשונה, שזכו להערכה בארץ ובעולם. ההזמנה היא ישירה מהאמנים - ללא תחרות. האמנים המוזמנים מציעים נושאים שהם מעוניינים לעצב, ומתוכם נבחרים, בהתייעצות עם הוועדה, הנושאים שיעוצבו.

אחד האמנים המשתתפים בסדרה הוא ירום ורדימון. פרופ' ורדימון נולד בישראל. למד עיצוב בריגינט פוליטכניק - אוניברסיטת ווסטמינסטר, בצ'לסי קולג' אוף ארט ובאל.סי.פי בלונדון, אנגליה. כיהן כראש המחלקה לעיצוב גרפי ב"בצלאל". לימד בבית הספר לאדריכלות באוניברסיטת תל-אביב. לאחרונה נתמנה לסגן הנשיא של מכללת שנקר לנושאים אקדמיים בעיצוב ואדריכלות. יצירותיו מוצגות במוזיאונים ובאוספי עיצוב בעולם.

מבין הנושאים שהציע לעיצוב, המליצה הוועדה לתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות זיכרון על הנושא אדריכלות ועיצוב.

המטבע אדריכלות ועיצוב הוא מטבע הזיכרון הראשון שבאחת ממהדורותיו משולבת הטבעה בצבע.

בצד הנושא מופיע מבנה בצורת האות א, בעיצוב התוחם חללים באופן תלת ממדי, שהוא מהותה של האדריכלות. האות א נבחרה משום שבהיותה הראשונה באל"ף בי"ת, היא מסמלת בנייה מן הראשית. לצדה של האל"ף מופיעות בנפרד הצורות הבסיסיות ריבוע, עיגול ומשולש. במהדורת הכסף הקשוט בלבד שלוש הצורות האלה צבועות - הריבוע באדום, העיגול בצהוב והמשולש בכחול.

נתוני ההטבעה: מטבע בסדרת אמני ישראל, התשס"ד 2004 - "אזריכלות ועיצוב"

זהב קשוט	כסף קשוט	כסף רגיל	
10 ש"ח	2 ש"ח	1 ש"ח	הערך הנקוב
זהב 0.917	כסף 0.925	כסף 0.925	הנתך
כסף 0.040	נחושת 0.075	נחושת 0.075	
נחושת 0.043			
16.96 גרם	28.8 גרם	14.4 גרם	המשקל
30 מ"מ	38.7 מ"מ	30 מ"מ	הקוטר
מחורצים	מחורצים	חלקים	השוליים
	ירוס ורדימון (צדי הנושא והערך)		האמן
	תדהר דגן (צד הנושא)		דגמי הגבס
	המיטבעה המלכותית של הולנד		המבלטים
	המיטבעה המלכותית של הולנד		ההטבעה

כן מופיעים בצד הנושא הכיתובים:

בעברית: אדריכלות ועיצוב

באנגלית: ARCHITECTURE AND DESIGN

בצד הערך של המטבע מופיעות הצורות הבסיסיות - ריבוע, עיגול ומשולש - וכן הרכיבים הקבועים: הערך הנקוב בעברית ובאנגלית; סמל המדינה; שנת ההטבעה; המלה ישראל בעברית, באנגלית ובערבית וסימן הטביעה.

גם בצד הערך של המהדורת הכסף הקשוט מוטבעות הצורות הבסיסיות בצבע, כמו בצד הנושא.

המטבע הונפק בחודש דצמבר 2003, בשתי מהדורות כסף ובמהדורת זהב אחת.

2. מטבעות מיוחדים

סט מטבעות חנוכה, התשס"ד

בשנת 2003 הונפק סט נוסף בסדרת מטבעות חנוכה. הסט מורכב משבעה מטבעות - שישה בעיצוב דומה לזה של המטבעות למחזור ואחד מצולע.

המטבע המצולע הוא מטבע מיוחד בעל שתיים עשרה צלעות, עשוי מאלומיניום וברונזה, בערך נקוב 1/2 ש"ח. לצד הנושא שלו נבחרה השנה **חנוכייה מבבל**. עיצוב צד הערך של המטבע הוא כשל מטבע רגיל למחזור, בתוספת חנוכייה זעירה והמלה חנוכה בעברית ובאנגלית.

המטבעות האחרים הם בערך נקוב של 5 ו-10 אג, ו-1, 1/2, ו-5 ו-10 ש"ח, במהדורה מיוחדת, שבה הוספו לעיצוב: בצדי הנושא - סימן טביעה בצורת מגן דוד זעיר; בצדי הערך - חנוכייה זעירה והמלה חנוכה בעברית ובאנגלית.

כל מטבעות הסט נושאים את אותה שנת ההטבעה, התשס"ד, וכולם הוטבעו במיטבעה המלכותית של הולנד.

הסט הונפק באוקטובר 2003.

ד. הוועדה לתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות זיכרון

1. הרכב הוועדה

ועדה זו ממונה בידי הנגיד ומייעצת לו בכל הקשור לבחירת הנושאים, המוטיבים והעיצוב של שטרי הכסף, המעות ומטבעות הזיכרון. עם חבריה נמנים מומחים בתחומי המשפט, הארכיאולוגיה, הנומיסמטיקה, האמנות, החינוך, המקרא ועוד, וכן עיתונאים, אדריכלים ומעצבים. מנכ"ל החברה הממשלתית למדליות ולמטבעות בע"מ משתתף בישיבות הוועדה כמשקיף.

חברי הוועדה (שכיהנו בשנת 2003) הם:

השופט גבריאל בך (יו"ר)

פרופ' אברהם בירן

מר דב גניחובסקי

מר מחמוד מוסא דיאב

גבי חנה זמר (נפטרה ב-6 במאוס 2003)

מר גדעון לרמן

פרופ' יעקב משורר (נפטר ב-23 ביוני 2004)

מר גבי נוימן

מר גבריאל צפרוני

מר דוד קרויאנקר

גבי רות רהט

מר דוד רוזניק

פרופ' דוד רוזנטל

לצד הוועדה פועלת ועדת משנה, מקרב חברי המליאה. ועדת המשנה מסייעת למחלקה בהנחיית האמנים להכנת העיצוב הסופי של המטבע או השטר, בכפיפות להחלטות ועדת המליאה. חבריה הם מר גדעון לרמן, מר גבי נוימן וגבי רות רהט.

2. פעילות הוועדה בשנת 2003

בעקבות דיוניה במהלך שנת 2003 המליצה הוועדה על הטבעת המטבעות בנושאים הבאים:
- "הילדים בישראל" - מטבע יום העצמאות התשס"ד 2004, לציון הישגיה של המדינה בתחום זכויות הילד.

- ההתמודדות על גביע העולם בכדורגל, שתתקיים בשנת 2006.
- מהדורת זהב נוספת של המטבע "יעקב ורחל" בסדרה "תמונות מן התנ"ך" התשס"ד 2004
- חנוכייה מדמשק - מטבע מיוחד לחנוכה התשס"ה (2004).

בתפקידה כוועדת שיפוט בחרה הוועדה בהצעות הזוכות בשתי תחרויות - האחת על מטבע יום העצמאות התשס"ג 2003, בנושא "ישראל ותכנית החלל", והשנייה על מטבע המוקדש לענף גלשני המפרש, באולימפיאדת 2004, ענף שבו מצטיינים ספורטאי ישראל.

הוועדה דנה גם בהצעת חוק שהגישו מספר חברי כנסת - להוסיף לשטרות חדשים את המלים "בעזרת השם". לאחר שהוצג בפניה מיגוון עמדות ונערך דיון בנושא, הביעה הוועדה פה אחד את התנגדותה להצעה זו.

הוועדה עודכנה בדבר כוונת הבנק להנפיק מטבע חדש למחזור בעריך 2 ש"ח.

בנק ישראל וחברי הוועדה לתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות
זיכרון אבלים על פטירתם של חברי הוועדה גבי חנה זמר ז"ל
ופרופי יעקב משורר ז"ל.

ה. האוסף הנומיסמטי ותערוכת "כסף עובר לסוחר"

באוסף הבנק מטבעות, שטרות ואמצעי תשלום שונים, שהילכו במחזור בארץ ישראל מימי קדם ועד זמננו.

נושאי האיסוף העיקריים הם:

א. מטבעות עתיקים (מרביתם מטבעות יהודיים שהמוטיבים שלהם מופיעים על מטבעות מדינת ישראל).

ב. פריטים עתיקים שונים – משקולות, כפות מאזניים, תכשיטים עשויים ממטבעות וכדומה.

ג. אמצעי תשלום מארץ ישראל מלפני קום המדינה, מן המאה התשע עשרה ומראשית המאה העשרים, ובכלל זה מתקופת המנדט הבריטי.

ד. פריטים הקשורים לתהליך הטבעת המטבעות והדפסת השטרות של מדינת ישראל.

ה. השטרות והמטבעות של מדינת ישראל לסדרותיהם.

ו. שטרות ומטבעות מארצות שונות ברחבי העולם.

ז. פריטים ששימשו תחליפים לכסף בתקופות שונות ופריטים הקשורים בהדפסת שטרות בירושלים במהלך תקופת המנדט.

נושאי האיסוף מיוצגים בתערוכת "כסף עובר לסוחר", המוצגת בבניין הבנק בירושלים. בצדה מוצג סרטון, המתאר את הנושאים המעוצבים על השטרות והמטבעות, מסביר אותם ומציג את אמצעי הביטחון המגינים על השטרות מזיופים.

במסגרת התערוכה ניתנת הדרכה לקבוצות – הסבר על בנק ישראל ותפקידיו, על תהליכי ההנפקה של מטבעות ושטרות, על הוצאת מעות או שטרות מן המחזור ועל הפריטים שבתצוגה.

התערוכה פתוחה לציבור הרחב בימים א', ג', ה' בשעות 8:30–13:00

ובשעות מיוחדות בימי חוה"מ פסח וסוכות.

ניתן להזמין הדרכה בטלפונים: 6552844, 6552828 – 02.

בסקירה זו אנו מציגים מבחר מטבעות עתיקים מאוסף הבנק, שנטבעו בירושלים הרומית - "אליה קפיטולינה".

מטבע מימי הקיסר אנטוניוס פיוס (138-161 לסה"נ).
על פני המטבע נראה ראשו של הקיסר, ועל גבו אל היין בכחוס מוזג יין לפנתר, וכתובת בלטינית: "קולוניה אליה קפיטולינה".

מטבע מימי הקיסר אנטוניוס פיוס (138-161 לסה"נ).
על פני המטבע נראה ראשו של הקיסר, ועל גבו עיט פונה לימין, ניצב על ברק. העיט היה אחד מסמליו של הלגיון העשירי, שאנשיו ישבו בעיר. הכתובת בלטינית מציינת בראשי תיבות: "קולוניה אליה קפיטולינה".

מטבע מימי הקיסר קומודוס (180-192 לסה"נ).
על פני המטבע נראה ראשו של הקיסר, ועל גבו קריספינה אשתו ולוקילה אחותו, ניצבות זו מול זו ולוחצות ידיים. על גב המטבע כתובות בלטינית: "קריספינה ולוקילה הקיסריות", ובראשי תיבות - "קולוניה אליה קפיטולינה".

מטבע מימי הקיסר דיאדומיניאנוס (217-218 לסה"נ).
 על פני המטבע נראה ראשו של הקיסר, ועל גבו ראש האל סראפיס, פונה לימין, נושא סל.
 הכתובת בלטינית היא: "קולוניה אליה קפיטולינה קומודיאנה פייה פליקס".

מטבע מימי הקיסר אלגבלוס (218-222 לסה"נ).
 על פני המטבע נראה ראשו של הקיסר, ועל גבו הזאבה המיניקה את התאומים מייסדי רומא
 - רומולוס ורמוס. הכתובת בלטינית היא: "קולוניה אליה קפיטולינה קומודיאנה פייה פליקס".

מטבע מימי הקיסר אלגבלוס (218-222 לסה"נ).
 על פני המטבע נראה ראשו של הקיסר, ועל גבו מרכבה רתומה לארבעה סוסים, נושאת את
 האבן הקדושה, שהקיסר העביר מחמץ שבסוריה לרומא. האבן מכוסה בפרוכת, ועליה נראה
 עיט הפורש כנפיים.

ו. לוחות סטטיסטיים

- לוח נ-1: אמצעי התשלום ומחזור המטבע
- לוח נ-2: M1 והמזומנים בידי הציבור
- לוח נ-3: השטרות במחזור המטבע, לפי עריכים
- לוח נ-4: התפלגות המחזור, לפי עריכים
- לוח נ-5: הערך הריאלי של העריכים במחזור המטבע
- לוח נ-6: הבלאי וצריכת השטרות במחזור, לפי עריכים
- לוח נ-7: המעות במחזור, לפי עריכים
- לוח נ-8: צריכת המעות, לפי עריכים
- לוח נ-9: הפקדות שטרי הכסף בבנק ישראל
- לוח נ-10: הפקדות שטרי הכסף בבנק ישראל כאחוז מהמחזור

נתונים סטטיסטיים לשנים קודמות, של סדרות האגורות והלירות וסדרת האגורות החדשות והשקל, מופיעים בסקירות השנתיות של מחלקת המטבע:

1985 - לשנים 1960 עד 1985

1995 - לשנים 1970 עד 1995

בין סיכומי השטרות והמעות שבלוחות הנספח השונים יש לעתים הבדלים, וכן בינם לבין לוחות הטקסט. ההבדלים נובעים מאי הכללתם של שטרות ומעות מסוימים, שהשימוש בהם נפסק למעשה, בחלק מן הסיכומים.

לוח נ' 1: אמצעי התשלום ומחזור המטבע, 1990 עד 2003

השנה	היתרות בסוף התקופה (מיליוני ש"ח)		השינויים במשך התקופה (אחוזים)	
	המזומנים במחזור	סך כל השטרות	מדד המחירים לצרכן	מחזור המטבע ריאלי
1990	3,280	3,115	17.6	5.1
1991	3,784	3,597	18.0	-2.3
1992	4,793	4,575	9.4	15.8
1993	5,651	5,402	11.2	6.0
1994	6,453	6,167	14.5	-0.2
1995	7,915	7,489	8.1	13.5
1996	9,220	8,722	10.6	5.3
1997	10,370	9,809	7.0	5.1
1998	11,935	11,301	8.6	6.0
1999	15,605	14,906	1.3	29.0
2000	14,659	13,912	0	-6.1
2001	16,858	16,045	1.4	13.4
2002	18,009	17,161	6.5	0.3
2003	19,137	18,209	-1.9	8.3

(1) בשנת 1999 הושפע מחזור המטבע מהחששות ל"באג 2000".
המקור: מחלקת המטבע, למעט מדד המחירים לצרכן-הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לוח נ' 2: M1 והמזומנים שבידי הציבור, 1990 עד 2003
(ממוצע תקופתי לחדש דצמבר, מיליוני ש"ח)

השנה	M1	המזומנים בידי הציבור	חלקו של מחזור המזומנים ב-M1 (אחוזים)
1990	6,212	2,754	44.3
1991	7,145	3,235	45.3
1992	9,703	4,029	41.5
1993	12,405	4,803	38.7
1994	12,305	5,401	43.9
1995	14,367	6,630	46.1
1996	16,194	7,752	47.9
1997	18,431	8,675	47.1
1998	20,591	10,074	48.9
1999	23,536	11,116	47.2
2000	25,298	12,096	47.8
2001	29,198	14,355	49.2
2002	30,628	15,395	50.3
2003	32,972	16,630	50.4

המקור: מחלקת המחקר ועיבודי מחלקת המטבע.

לוח נ' 3: השטרות במחזור המטבע לפי עריכים, 1990 עד 2003
(סופי שנים)

השנה	סך הכול	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
מספר השטרות (מיליוני שטרות)					
1990	54.0		12.2	31.0	10.9
1991	60.4		15.2	34.9	10.3
1992	69.3	3.7	15.2	38.7	11.7
1993	79.2	5.8	16.2	44.1	13.0
1994	88.5	7.7	17.2	48.9	14.7
1995	105.1	10.8	21.1	56.4	16.8
1996	112.1	13.1	32.4	49.6	17.0
1997	118.1	14.7	42.9	44.2	16.3
1998	132.3	16.9	53.4	44.0	18.0
1999	171.8	21.2	76.0	51.6	23.0
2000	157.7	18.9	76.0	41.6	21.2
2001	174.3	24.1	86.2	42.7	21.2
2002	181.0	27.4	91.8	41.1	20.7
2003	189.5	30.2	96.2	42.9	20.2
ערך השטרות (מיליוני ש"ח)					
1990	2,988		1,220	1,550	218
1991	3,471		1,520	1,745	206
1992	4,437	749	1,519	1,935	233
1993	5,245	1,160	1,620	2,205	260
1994	6,000	1,540	1,720	2,445	294
1995	7,426	2,160	2,110	2,820	336
1996	8,680	2,620	3,240	2,480	340
1997	9,774	2,948	4,291	2,209	325
1998	11,280	3,380	5,340	2,200	360
1999	14,874	4,231	7,601	2,581	460
2000	13,880	3,778	7,599	2,079	424
2001	16,000	4,820	8,621	2,135	424
2002	17,129	5,484	9,176	2,054	415
2003	18,209	6,040	9,620	2,145	404

המקור: לרוח זה ולרוחות שבהמשך - מחלקת המטבע.

לוח נ'-4: התפלגות המחזור לפי עריכים, 1990 עד 2003
(סופי שנים, אחוזים)

השנה	המועות	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
התפלגות מספר השטרות					
1990			17.6	44.9	15.8
1991			20.2	46.3	13.7
1992		4.3	17.8	45.3	13.7
1993		6.3	17.5	47.5	14.0
1994		7.4	16.5	46.9	14.1
1995		9.7	19.0	50.7	15.0
1996		11.7	28.9	44.2	15.2
1997		12.5	36.3	37.4	13.8
1998		12.8	40.3	33.3	13.6
1999		12.5	44.9	30.0	13.6
2000		12.2	48.9	26.8	13.7
2001		14.1	50.2	24.8	12.3
2002		15.4	51.4	23.0	11.6
2003		15.9	50.8	22.6	10.7
התפלגות ערך המחזור					
1990	5.0		37.1	47.3	6.6
1991	5.1		40.1	45.9	5.5
1992	4.6	15.6	31.6	40.3	4.9
1993	4.4	20.6	28.7	39.0	4.6
1994	4.5	23.9	26.5	37.8	4.6
1995	5.4	27.1	26.6	35.6	4.2
1996	5.4	28.4	35.1	26.9	3.7
1997	5.4	28.4	41.3	21.3	3.1
1998	5.3	28.3	44.7	18.5	3.0
1999	4.5	27.2	48.8	16.5	3.0
2000	1.5	25.8	52.0	14.2	2.9
2001	4.8	28.7	51.3	12.7	2.5
2002	4.7	30.5	51.1	11.4	2.3
2003	4.7	31.6	50.4	11.2	2.1

לוח נ' 5: הערך הריאלי של העריכים במחזור המטבע, 1990 עד 2003
 (סופי שנים; הבסיס: מדד המחירים לצרכן, דצמבר 2003)

השנה	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
1990		245.2	122.6	49.0
1991		207.8	103.9	41.6
1992	379.9	190.0	95.0	38.0
1993	341.5	170.8	85.4	34.2
1994	298.4	149.2	74.6	29.8
1995	276.0	138.0	69.0	27.6
1996	249.6	124.8	62.4	25.0
1997	233.3	116.6	58.3	23.3
1998	214.8	107.4	53.7	21.5
1999	211.9	106.0	53.0	21.2
2000	11.9	106.0	53.0	21.2
2001	209.0	104.5	52.2	20.9
2002	196.2	98.1	49.1	19.6
2003	200.0	100.0	50.0	20.0

לוח נ' 6: הבלאי וצריכת השטרות במחזור לפי עריכים, 1990 עד 2003
(מיליוני שטרות)

השנה	סך הכול	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
הצריכה					
1990	40.0		5.4	13.4	10.1
1991	36.3		5.9	12.0	8.5
1992	48.8	3.7	3.1	15.3	12.2
1993	42.8	2.2	3.8	18.5	11.3
1994	49.2	2.4	5.0	24.4	12.9
1995	53.7	3.9	8.1	25.2	16.5
1996	45.6	3.7	16.1	9.9	15.9
1997	36.8	3.0	16.3	6.5	11.0
1998	53.7	3.9	20.4	12.5	16.9
1999	61.5	6.3	24.8	23.9	6.5
2000	13.7	-1.9	7.4	-3.8	12.0
2001	59.3	6.0	23.9	16.6	12.8
2002	57.3	3.9	23.8	16.9	12.7
2003	64.0	3.9	25.4	23.0	11.7
הבלאי					
1990	36.3		2.6	7.3	9.4
1991	30.1		2.9	8.2	9.0
1992	38.9	0.0	3.1	11.5	10.9
1993	32.4	0.1	2.8	13.1	10.0
1994	42.1	0.5	4.0	19.5	11.2
1995	37.2	0.9	4.2	17.7	14.4
1996	38.6	1.4	4.8	16.7	15.7
1997	30.9	1.4	5.8	11.9	11.8
1998	39.6	1.7	10.0	12.7	15.2
1999	22.0	2.0	2.2	16.3	1.5
2000	27.8	0.3	7.4	6.3	13.8
2001	42.7	0.7	13.7	15.5	12.8
2002	50.5	0.6	18.3	18.5	13.1
2003	55.5	1.1	21	21.2	12.2

לוח נ'-7: המעות במחזור לפי עריכים, 1990 עד 2003
(סופי שנים, מיליוני מעות)

השנה	סך הכול	10 ש"ח	5 ש"ח	1 ש"ח	1/2 ש"ח	10 אג'	5 אג'
1990	533.3		9.6	76.0	29.6	164.3	77.2
1991	573.5		12.0	87.0	31.9	185.8	85.0
1992	630.3		14.0	100.1	38.7	211.0	95.8
1993	706.7		15.9	116.2	39.1	260.8	104.4
1994	591.4		18.6	135.6	45.6	278.2	113.4
1995	671.6	10.9	20.5	149.2	53.5	316.8	120.7
1996	748.6	14.9	22.7	164.6	55.6	361.4	129.4
1997	820.8	17.4	25.6	179.7	63.6	396.4	138.1
1998	898.4	20.2	29.0	196.2	67.9	437.6	147.5
1999	983.6	22.6	32.0	215.5	70.6	486.3	156.6
2000	1,070.4	24.2	33.9	230.6	73.7	544.4	163.6
2001	1,148.4	26.7	37.1	247.0	79.9	587.4	170.3
2002	1,194.0	27.8	38.1	261.8	85.0	604.0	177.2
2003	1,249.3	30.0	39.7	274.0	88.8	633.3	183.5

לוח נ'-8: צריכת המעות לפי עריכים, 1990 עד 2003
(מיליוני מעות)

השנה	סך הכול	10 ש"ח	5 ש"ח	1 ש"ח	1/2 ש"ח	10 אג'	5 אג'
1990	54.2		9.7	5.9	2.1	18.8	9.7
1991	44.9		2.4	11.0	2.3	21.4	7.8
1992	57.8		2.0	13.0	6.8	25.3	10.7
1993	77.1		1.9	16.1	0.4	49.8	8.9
1994	55.1		2.7	19.4	6.5	17.4	9.1
1995	80.3	10.9	1.9	13.7	7.9	38.6	7.3
1996	77.0	4.0	2.2	15.4	2.1	44.6	8.7
1997	72.4	2.6	3.0	15.1	8.0	35.0	8.7
1998	78.1	2.9	3.5	16.5	4.3	41.5	9.4
1999	85.7	2.4	3.1	19.5	2.8	48.8	9.1
2000	87.1	1.7	1.9	15.2	3.1	58.1	7.1
2001	76.3	2.7	3.3	16.9	6.2	40.5	6.7
2002	45.7	1.1	1.0	14.8	5.1	16.7	6.9
2003	54.9	2.2	1.7	12.3	3.7	28.7	6.3

לוח נ'-9: הפקדות שטרי הכסף בבנק ישראל, 1990 עד 2003
(מיליוני ש"ח)

השנה	סך כל ערך ההפקדות	סך כל החבילות ¹	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
1990	3,747	83,352		9,871	43,021	30,460
1991	4,444	91,232		12,245	54,667	24,320
1992	5,110	98,914	1,435	12,973	61,171	23,335
1993	5,911	110,719	3,382	12,657	69,164	25,516
1994	6,936	124,743	4,874	14,507	80,123	25,239
1995	8,109	145,180	6,356	16,473	91,434	30,917
1996	10,277	178,055	8,344	30,436	92,628	46,647
1997	11,489	170,280	10,670	47,579	78,555	33,476
1998	11,898	163,969	10,977	58,458	65,536	28,998
1999	17,161	215,715	15,869	94,910	79,918	25,018
2000	18,637	225,548	22,239	96,407	80,346	26,556
2001	15,389	194,171	12,385	90,874	66,891	24,020
2002	16,485	201,475	14,533	98,891	64,269	23,783
2003	16,650	200,118	15,785	97,509	66,857	19,967

1) 1,000 שטרות בחבילה.

**לוח נ'-10: הפקדות שטרי הכסף בבנק ישראל כאחוז מהמחזור¹,
1990 עד 2003 (אחוזים)**

השנה	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
1990		7.9	13.1	24.0
1991		7.1	13.3	18.8
1992	6.0	7.2	13.8	17.5
1993	5.9	6.9	14.1	17.2
1994	5.9	7.2	14.2	14.7
1995	5.8	7.2	14.2	16.2
1996	5.9	9.3	14.5	20.6
1997	6.4	10.4	14.0	16.9
1998	5.8	10.0	12.4	14.2
1999	8.1	13.1	15.9	10.5
2000	11.1	11.7	16.3	10.7
2001	4.8	9.4	13.3	9.8
2002	4.5	8.8	12.6	9.5
2003	4.5	8.5	13.0	8.4

1) חושב כממוצע שנתי של אחוזי ההפקדות מתוך המחזור בסוף כל חודש.

